

 Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

Temaer (<https://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<https://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<https://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<https://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

 (/) > **Biografier, erindringer** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60>)

> **Bøger** (<https://www.historie-online.dk/boger>) > **Anmeldelser** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> **Kay Fisker - Grethe Meyer**

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/general-de-meza>)

Kay Fisker - Grethe Meyer

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 350

Del artikel:

(<https://www.facebook.com/sharer/sharer>.

u=[https://www.historie-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/kay-fisker-grethe-meyer)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/kay-fisker-grethe-meyer)

[5-5/biografier-erindringer-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/kay-fisker-grethe-meyer)

[60-60/kay-fisker-grethe-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/kay-fisker-grethe-meyer)

[meyer](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/kay-fisker-grethe-meyer))

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

status=. Aktiviteten kan ses

på <https://www.historie->

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/biografier-erindringer-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-)

[60-60/kay-fisker-grethe-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/kay-fisker-grethe-)

[meyer](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/kay-fisker-grethe-meyer)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[mini=true&url=https://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-)

[online.dk/boger/anmeldelser-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-)

[5-5/biografier-erindringer-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-)

[60-60/kay-fisker-grethe-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/kay-fisker-grethe-)

[meyer&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-60-60/kay-fisker-grethe-meyer)

Søberg, Martin, Kay Fisker

Moderne arkitektur – levende tradition

Strandberg Publishing, 2023

Kjeldsen, Christina B. med Isabel Bernadette Brammer

Grethe Meyer. Arkitekten, der revolutionerede middagsbordet

Gyldendal, 2024

Bord og bolig

Af Ning de Coninck-Smith og Mogens Rüdiger

To biografier om betydningsfulde arkitekter inden for det sidste halve år er ikke hverdagskost. Til gengæld handler de om dagliglivets materialiteter, om hvordan hverdagen ændrede form og indhold før og især efter 2.verdenskrig – og navnlig om, hvordan arkitekter gerne ville opdrage danskerne til den ideelle og korrekte måde at leve i moderne boliger og bygninger. Funktion og form skulle hænge snævert sammen i en renhedens æstetik. Men det er slående, at de to biografier har vidt forskellige tilgange til de respektive hovedpersoner, som en illustration både af den moderne arkitekturs (funktionalismens) mangfoldighed og genvordigheder.

Boligens arkitekt

Det er svært at komme uden om arkitekten Kay Fisker (1893-1965), hvis man ser sig omkring især i hovedstadsområdet, hvor det ene imponerede boligbyggeri efter det andet kan tilskrives ham og hans – indtil 1942 – partner, arkitekten C. F. Møller, for slet ikke at tale om Århus Universitet, Århus kommunehospital og et utal af sommerhuse og private villaer i det velkendte, stramme murværk. Sundt, stilfærdigt og nøgternt, som han selv beskrev sit arkitektoniske ideal. Og dog, for Fisker tegnede også stationer på Gudhjem banen på Bornholm – sammen med Aage Rafn - i bedre byggestil i sine helt unge dage, med tårnkarnapper, valmede tage og fine detaljer i træ – og stod for møbler og indretning. Han designede sølvtøj og skibsinteriør, han kunne meget, men det er hans huse, som arkitekturhistorikeren Martin Søberg er optaget af.

De bornholmske stationer var som taget ud af Kanonarkitekternes program; det var et netværk af unge mandlige arkitekter – og kun én kvindelig deltager - hvoraf nogle blev Fiskers tætte samarbejdspartnere, som ovennævnte Aage Rafn og Povl Stegmann, der senere spillede en central rolle ved udarbejdelsen af vinderforslaget til Aarhus Universitet i 1931.

De unge brushoveder havde dannet deres gruppe i 1910 ud fra en optagethed af dansk og nordisk arkitektur samtidig med, at de dyrkede Jugend og Art-Nouveau. De foretog mange opmålinger af historiske huse i jagten på det ægte danske og nordiske. Begejstringen for håndværket kom til at følge dem livet igennem, særligt murværket, sådan som det fx kendes fra Århus universitets gule teglstensbygninger.

Fiskers virker udspandt sig i en tid, hvor den tidlige velfærdsstat tog form – i helt bogstavelig forstand og ned til mindste detalje. Lys, luft og renlighed – og kunne man tilføje – funktionalitet – skulle afløse byernes trøstesløse lejekaserner med skraldespande og das i gården og sure gårdmænd, der jog de fattige unger væk. I fremtidens samfund skulle de i børnehaver og lege på velindrettede legepladser – og gaderne overlades til den voksende biltrafik. Fisker var langt fra alene om denne mangfoldighed af (nye) ordninger, som blev det 20. århundrede til del. Heri indgik såvel politikere som bygherrer, myndigheder og et hav af andre samtidige arkitekter, kunstnere, landskabsarkitekter, møbelarkitekter og byplanlæggere. Hvordan det samspil var, hvilke eksperter, der var de betroede til hvilken tid, er imidlertid ikke Søbergs ærinde. Det er værket, den særlige arkitektoniske poetik, som kan læses ud af de mange bygninger, der i dag tilskrives Kay Fisker – og hvor hans eventuelle samarbejdspartnere ifølge Søberg forbliver ukendte som følge af manglende dokumentation – som optager forfatteren. Og det er kulturhistoriske forandringer, og Fiskers fortolkning af arkitektur- og kunsthistorien, der danner rammen. Det var huse, tegnet af mænd – men hist og her dukkede en kvindelig arkitekt op, når der skulle tegnes køkkener eller børnehaver – eller arkitektens børn og hjem skulle passes. Dem hører vi (heller ikke) noget om.

Det er Søbergs ambition af lægge nye lag til de eksisterende fortællinger om Fisker – også dem, som han selv bidrog med gennem sine mange forelæsninger, som professor på Det kongelige danske kunstakademi i København og i artikler i faglige sammenhænge. Læseren præsenteres imidlertid ikke for en samlet udlægning af den eksisterende viden og fortolkning af Fiskers værker, og det forbliver derfor uklart, hvad Søberg har lagt til af nye dimensioner. Er det hans tætte, arkitekturfaglige beskrivelser af bygningskroppe, lysindfald og saddeltage? Er det hans indskrivning af værket i en historisk og velfærdsstatlig kronologi – eller er det de eksempler, som han trækker frem – hvoraf nogle for nogle er kendte – som Voldparkens skole, Vintersbølle børnesanatorium eller Studiebyen for KAB, andre mindre kendte, som læge Holger Børghes hus i Helsingør fra 1942-43 eller barakkerne til Statsungdomsleiren i Audebo fra 1941 og atter andre, der aldrig blev opført, som Fisker og Poul Kjærgaards forslag til en ny Nationalbank fra 1961?

Uanset hvad, er det svært ikke at blive imponeret, alene af skalaen af efterkrigsårenes omfattende bolig- og institutionsbyggeri. Der blev investeret i at gøre gode tider bedre – men også i at lægge hverdagen til rette, hvad enten det handlede om de små stuer eller hospitalernes lange gange og store vinduer. Det var biopolitik, hvor tradition og rationalitet blandede sig i en ny formalisme i gule, røde eller flammende mursten.

Det er en smuk bog, der både i skrift og billeder dokumenterer, hvordan Fisker løbende tilpassede sin arkitektur til ny teknologi og til skiftende smag og krav til bygninger og boliger. I det store og hele er der tale om en heltebiografi efter devisen, hvad Fisker gør er altid det rigtige og smukke, det kreative og originale, mens små eller store konflikter kun omtales i forbifarten eller helt forbigås, fx den ubehagelige bodeling mellem C. F. Møller og Kay Fisker under besættelsen. I den forstand er der ikke tale om en ny type arkitekturhistorie, som læseren ellers stilles i udsigt i forordet, hvor der handler om at bryde med det lineære, om kortlægningen af en lagdeling af praksisser – om netværk, samarbejder og en mangfoldighed af ordninger. Bogen bygger primært på trykt materiale, mens der i mere begrænset omfang henvises til Fiskers store forretningsarkiv på det Kongelige bibliotek. En prioritering, der godt kunne have fortjent lidt nærmere omtale, bl.a. i lyset af fravalget af Fiskers mange samarbejdspartnere, måske ville de komme for dagen her.

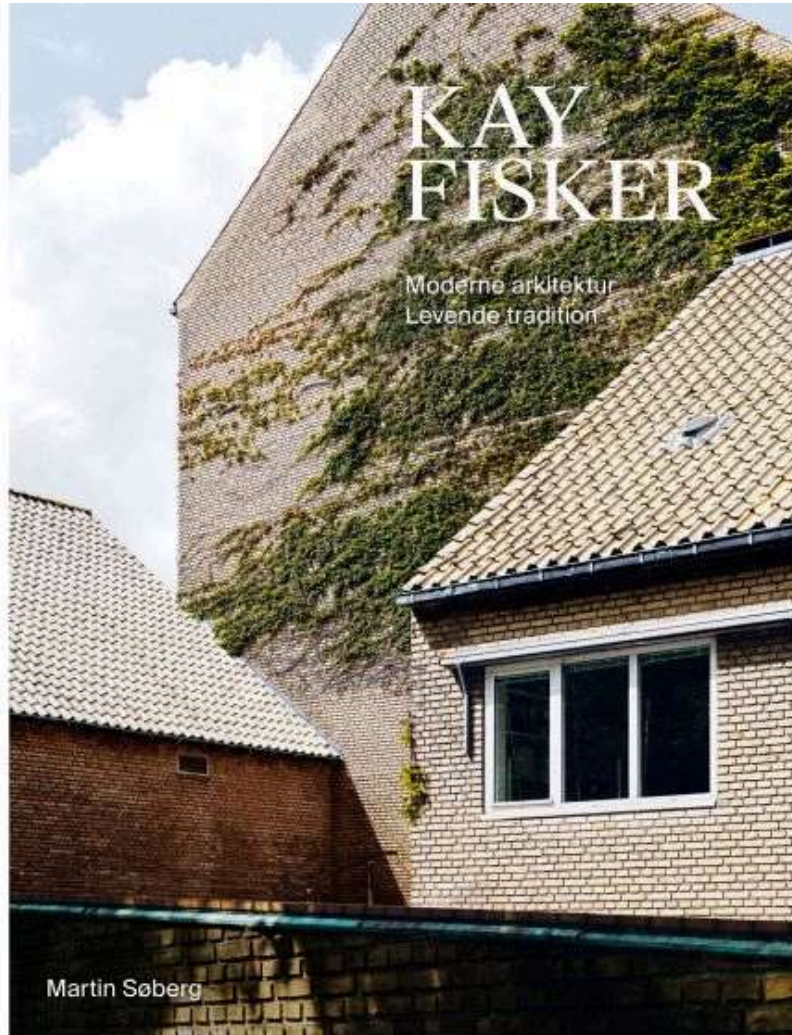
Man kan kontekstualisere en arkitekturhistorie på mange måder. Søberg inddrager flere gange den danske historiske kontekst, som oftest i en noget leksikalsk form. Det er ikke det samme som, at det er overfladisk, snarere at følingen med stoffet ikke er så stor, at konteksten kommer til at spille en rolle i teksten.

Referencerne forekommer flere steder ganske lemfældige. Fx når han på s. 157 direkte refererer til "nogle historikere" og deres forståelse af "velfærdsstatens sociale model og dens tilknyttede kulturelle programmer." Hvilke historikere det drejer sig om, forbliver usagt, og hvor debatten har fundet sted ligeså.

Fiskers internationale inspirationskilder, fx fra den tyske Bauhaus skole eller efterkrigsårenes amerikanske arkitektur inddrages løbende, men kunne have fortjent en mere indgående diskussion til belysning af, hvordan arkitektonisk viden og indsigt cirkulerede dengang – og i dag på tværs af landegrænser.

Bogen afsluttes med et appendix, der rummer, noter, én tidslinje, en nyttig værkfortegnelse, en fortegnelse over Kay Fiskers artikler, et stedregister og en litteraturliste. Et stikordsregister havde været nyttigt, bogens omfang og den meget lidt oplysende indholdsfortegnelse taget i betragtning.

Teksten er ind imellem præget af knudrede sætninger og indforståede beskrivelser, og bygningstegningerne kræver hyppigt en kraftig lup for at give mening. Man kunne have ønsket sig, at de mange fondsmidler, der er rejst i forbindelse med bogens tilblivelse, (også) var blevet brugt på et bedre reproarbejde.

Middagsbordets arkitekt

Kjeldsen og Brammers bog om middagsbordets arkitekt, Grethe Meyer (1918-2008), går helt anderledes til opgaven med at skrive om endnu en central, men rimelig underkendt figur, i den danske modernisme. Det er en liv-værk fortælling, hvor Meyer skildres som arkitekt og som menneske, der skulle have hverdagen til at hænge sammen. Datteren Dorte satte en tændstik til moderens mange små personlige notesbøger, mens hun lå på dødslejet. De havde uden tvivl bidraget med interessante vinkler på Grethe Meyers liv og samspillet med værket. Heldigvis efterlod hun et omfattende arkiv, der nu befinder sig på Designmuseum Danmark.

Grethe Meyers vej til berømmelse hang uløseligt sammen med en kamp for en position i et udpræget mandsdomineret erhverv, hvor selvbevidste mænd som Fisker introducerede og byggede videre på den internationale moderne arkitektur.

Bogens grundstruktur er kronologisk, og første scene viser Grethe Meyer i 1941 på cykel ind til Kunstakademiet på Kongens Nytorv i København for at påbegynde sine arkitektstudier. 23-årig er hun, og tiden indtil da er blandt andet blevet brugt som porcelænsmalers og tegner. Adgangskravet om en håndværksuddannelse var bortfaldet, men en hands-on forståelse af byggeri blev dog stadig set som en klar fordel, hvorfor Grethe Meyer som murerarbejds kvinde brugte sine sommerferier på en anden mandsdomineret arbejdsplads.

Grethe Meyer blev arkitekt i 1947. Boligmanglen var udpræget, og Folketinget udbyggede den støtte til boligbyggeriet, der var sat i værk kort før krigen og som derfor ikke havde haft den store effekt. Som andre arkitekter på den tid, var Grethe Meyer interesseret i, om kollektivbebyggelse havde fremtiden for sig som en af måderne at hjælpe kvinder til udeerhverv og selvstændighed.

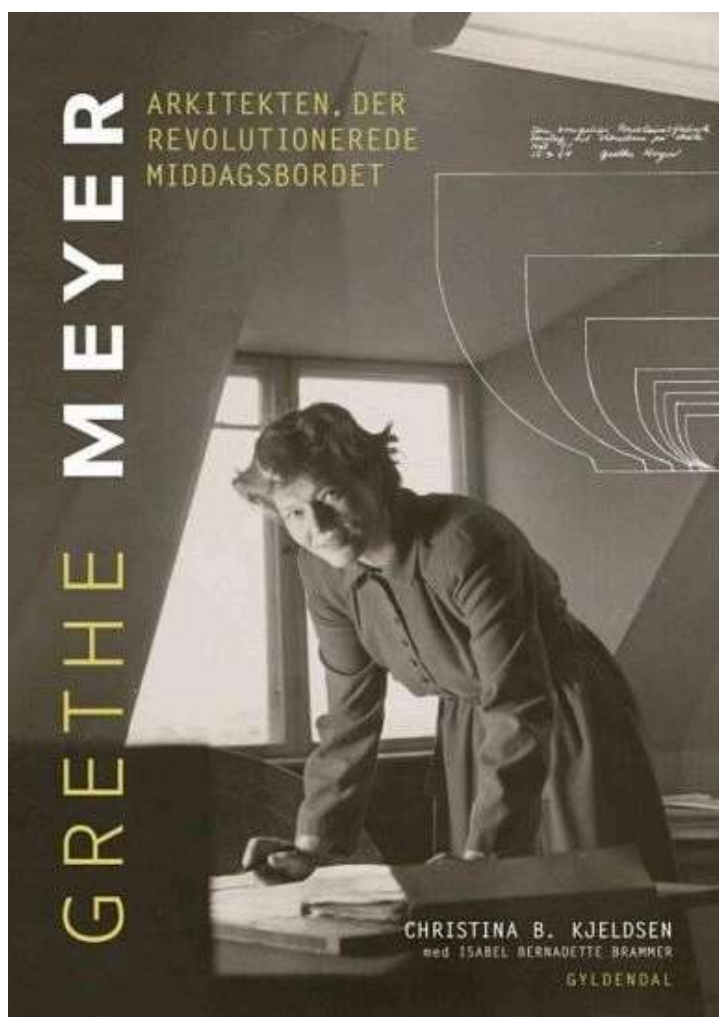
I det vibrerende studie- og kunstnerliv omkring Kunstakademiet i København fik Grethe Meyer i 1949 en datter med en anden arkitekt, Bent Salicath. Tilværelsen som enlig mor blev en udfordring i kampen for karriere og for at få livet til at hænge sammen, og forholdet mellem mor og datter er et gennemgående – dynamisk – tema i bogen, der righoldigt illustrerer den pris mor og datter betalte for succesen.

Grethe Meyers første claim to fame var, at hun allerede som studerende blev inviteret til at deltage i udarbejdelsen af Byggebogen, der var en systematisk gennemgang af tidens byggemetoder og -materialer. En grundig sag, som blev et instrument i efterkrigstidens og Marshall-planens byggeboom, fordi den leverede viden og standarder til de mange byggeprojekter, og formentlig også til de boligbyggerier, som Fisker stod bag. I samme årti blev hun en del af en arbejdsgruppe, der nærstuderede køkkenet og som tydeliggjorde mange af de problemer, der var forbundet med boligen. Gruppen tog mål af livet og regnede på det (s. 81).

På Byggebogen stødte Meyer på møbelarkitekten Børge Mogensen, kendt fra FDB's møbelprogram, og sammen kastede de sig over opgaven med at skabe eller forbedre opbevaringspladsen i de mange små boliger. Det blev til serien Boligens byggeskabe, baseret på et utal af opmålinger af ting i hverdagen fra sko til sauceskål, der skulle findes plads til (s. 105). Forholdet mellem de to udviklede sig til et mangeårigt kærlighedsforhold, kompliceret af at Mogensen var og forblev gift.

I slutningen af 1950'erne bad Den Kongelige Porcelainsfabrik Meyer om at tegne et nyt, moderne stel, og de følgende opgaver blev alle design-projekter. De blev udført med en udpræget systematik og et stort og langt forarbejde, så de forenede det praktiske med det æstetiske. Det første produkt var stellet Blåkant, der blev efterfulgt af Hvidpot, stentøjet og til sidst bestikket Copenhagen, der blev produceret af Georg Jensen. Alle blev de store succeser på tidens middagsborde.

Biografien er godt fortalt med en fin balance mellem liv og værk og giver et nuanceret billede af Meyer. Billedsiden er fremragende, så bogen er flot og indbydende. På minussiden tæller, at der ingen henvisninger er til arkivalierne på Designmuseet eller for den sags skyld til den litteratur, der er nævnt i litteraturlisten. Hvor svært kan det da være at tage læseren så alvorligt, at hun/han også indvies i, hvad fortællingen bygger på? Værklisten er et plus, men det ville også her være rart med et sags- og personregister.

Bliver man klogere af de to bøger? På to områder, ja. Først og fremmest et det storartet, at en ikke særlig kendt kvindelig arkitekt og formgiver får en biografi, fordi de kvindelige arkitekter alt for ofte står i anden række, og fordi fortællingen om Meyer tager fat i spændingerne i hendes liv. Dernæst illustrerer de to

biografier klart, at selv 'revolutionerende' arkitekters værker har sin tid, hvad der en gang flyttede hegnspæle er blevet mainstream eller lige frem måske småkedelige, om end solide vidnesbyrd om en tid, der tog hverdagen alvorligt. Og det er nok ikke så ringe.

[Historie-online.dk, den 7. august 2024]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/general-de-meza>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/bondejerte](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/besaettelsen/bondejerte)

Museumsnumre 91 - Hilde og tøjrepæl

Ole Mortensøn fortæller om husdyr, der blev tøjret

(<https://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/museumsnumre/museumsnumre-91-hilde-og-toejrepael>)

TV-tips, uge 37, 2024

Zar Peter den Store optræder i en serie om Raslands krige

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-37-2024>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-37-2024>)

